

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

30. června 2011 *

Ve věci C-271/10,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Raad van State (Belgie) ze dne 17. května 2010, došlým Soudnímu dvoru dne 31. května 2010, v řízení

Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA)

proti

Belgische Staat,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení D. Šváby, předseda sedmého senátu, zastupující předseda třetího senátu, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, J. Malenovský (zpravodaj) a T. von Danwitz, soudci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

generální advokátka: V. Trstenjak,
vedoucí soudní kanceláře: C. Strömholm, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 24. března 2011,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA) Y. Nelissenem Gradem a S. Verbekem, advocaten,
- za belgickou vládu T. Maternem a J.-C. Halleuxem, jako zmocněnci, ve spolupráci s C. Doutrelepontem a K. Lemmensem, avocats,
- za španělskou vládu N. Díaz Abad, jako zmocněnkyní,
- za Evropskou komisi M. van Beekem a J. Samnadda, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu pojmu „odměna“, která se vyplácí nositelům autorských práv za veřejné půjčování, uvedeného v čl. 5 odst. 1 směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (Úř. věst. L346, s. 61; Zvl. vyd. 17/01, s. 120), nyní v čl. 6 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (Úř. věst. L376, s. 28).

- 2 Projednávaná žádost byla předložena v řízení o žalobě podané ze strany Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA) proti Belgische Staat směřující ke zrušení královského nařízení ze dne 25. dubna 2004 o právech autorů, výkonných umělců, výrobců zvukových a prvotních zvukově obrazových záznamů na odměnu za veřejné půjčování (dále jen „královské nařízení“).

Právní rámec

Právo Unie

- 3 Sedmý, čtrnáctý, patnáctý a osmnáctý bod odůvodnění směrnice 92/100 znějí následovně:

„vzhledem k tomu, že pokračování v tvůrčí a umělecké práci autorů a výkonných umělců vyžaduje, aby tyto osoby pobíraly odpovídající příjmy, a že investice jsou zejména v případě výroby zvukových záznamů a filmů obzvláště vysoké a riskantní; že pouze náležitá právní ochrana nositelů těchto práv může být účinnou zárukou možnosti získat uvedený příjem a návratnosti zmíněné investice;

[...]

vzhledem k tomu, že pokud při půjčování prováděném veřejně přístupným zařízením za úplatu nepřesahuje výše této úplaty částku nezbytnou na pokrytí provozních nákladů daného zařízení, nejde ve smyslu této směrnice o přímý ani o nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch;

vzhledem k tomu, že je nezbytné zavést režim, který by zajišťoval autorům a výkonným umělcům spravedlivou odměnu, které se nelze vzdát [...];

[...]

vzhledem k tomu, že je rovněž nezbytné chránit pomocí zvláštní úpravy přinejmenším práva autorů, pokud jde o veřejné půjčování; že jakékoliv výjimky na základě článku 5 této směrnice musí být v souladu s právem Společenství a zejména s článkem 7 Smlouvy.“

4 Článek 1 odst. 1 až 3 směrnice 92/100 stanoví:

„1. V souladu s ustanoveními této kapitoly stanoví členské státy s výhradou článku 5 právo udělit svolení nebo zakázat pronájem a půjčování původních děl a jejich rozmnoženin chráněných autorským právem, jakož i ostatních předmětů uvedených v čl. 2 odst. 1.

2. Pro účely této směrnice se ‚pronájemem‘ rozumí zpřístupnění za účelem užívání na omezenou dobu, spojené s přímým či nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem.

3. Pro účely této směrnice se ‚půjčováním‘ rozumí zpřístupňování za účelem užívání na omezenou dobu, které není spojeno s přímým ani nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem, pokud je uskutečňuje veřejně přístupné zařízení.“

5 Článek 4 odst. 1 směrnice 92/100 zní:

„Pokud autor nebo výkonný umělec převedl nebo postoupil své právo na pronájem zvukového záznamu nebo původního filmu nebo jeho rozmnoženiny na výrobce zvukového záznamu nebo filmu, zachovává si takový autor nebo výkonný umělec právo na spravedlivou odměnu za pronájem.“

6 Článek 5 odst. 1 až 3 směrnice 92/100 stanoví:

„1. Členské státy mohou stanovit výjimku z výlučného práva uvedeného v článku 1, pokud jde o veřejné půjčování, za podmínky, že alespoň autoři obdrží odměnu za půjčování. Členské státy mohou stanovit tuto odměnu s ohledem na své kulturně politické cíle.

2. Pokud členské státy nevztahují výlučné právo na půjčování uvedené v článku 1 na zvukové záznamy, filmy a počítačové programy, zavedou alespoň odměnu pro autory.

3. Členské státy mohou vyjmout určité kategorie zařízení z placení odměny podle odstavců 1 a 2.“

7 Podle čl. 8 odst. 2 směrnice 92/100:

„Členské státy stanoví právo, kterým se zajistí, že uživatel zaplatí jedinou spravedlivou odměnu, pokud je užito zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům nebo rozmnoženiny takového záznamu k bezdrátovému vysílání nebo jakémukoliv jinému sdělování veřejnosti, a že tato odměna bude rozdělena mezi dotčené výkonné umělce a výrobce zvukových záznamů [...]“

Vnitrostátní právní úprava

Zákon ze dne 30. června 1994

- 8 Zákon ze dne 30. června 1994 o právu autorském a právech s ním souvisejících (*Moniteur belge* ze dne 27. července 1994, s. 19297), ve znění platném od roku 2005 (dále jen „zákon ze dne 30. června 1994“), provádí směrnici 92/100.
- 9 Článek 23 odst. 1 tohoto zákona zní následovně:

„Autor nemůže zakázat půjčování literárních děl, databází, fotografických děl, notových záznamů hudebních děl, jakož i děl zvukových a zvukově obrazových, pokud je půjčování prováděno pro vzdělávací a kulturní účely zařízeními uznanými nebo provozovanými za tímto účelem orgány veřejné moci.“

- 10 Článek 47 odst. 1 uvedeného zákona stanoví:

„Výkonný umělec, ani výrobce nemůže zakázat půjčování zvukových nebo prvotních zvukově obrazových záznamů, pokud je půjčování prováděno pro vzdělávací a kulturní účely zařízeními uznanými nebo provozovanými za tímto účelem orgány veřejné moci.“

11 Článek 62 odst. 1 a 2 zákona ze dne 30. června 1994 zní:

„1. V případě půjčování literárních děl, databází, fotografických děl a notových záznamů hudebních děl za podmínek stanovených v článku 23 mají autor a vydavatel právo na odměnu.

2. V případě půjčování zvukových a zvukově obrazových děl za podmínek stanovených v článcích 23 a 47 mají autor, výkonný umělec a výrobce právo na odměnu.“

12 Článek 63 první a třetí pododstavec tohoto zákona stanoví:

„Po konzultaci se zařízeními a společnostmi pro kolektivní správu práv stanoví král výši odměn uvedených v článku 62. [...]

[...]

Za účelem stanovení odměny uvedené v článku 62 stanoví král po konzultaci se společenstvími a případně z jejich podnětu ve vztahu k určitým kategoriím zařízení uznaných nebo provozovaných orgány veřejné moci výjimku nebo paušální odměnu za každé půjčení.“

Královské nařízení

13 Královské nařízení provádí článek 5 směrnice 92/100.

- 14 Článek 4 první až třetí pododstavec královského nařízení zní následovně:

„Výše odměn uvedených v článku 62 zákona [ze dne 30. června 1994] se stanoví paušálně na 1 euro za každý rok a každou zletilou osobu zaregistrovanou u zařízení zabývajících se půjčováním uvedeného v článku 2, pokud tato osoba během posuzovaného období uskutečnila alespoň jednu výpůjčku.

Výše odměn uvedených v článku 62 zákona [ze dne 30. června 1994] se stanoví paušálně na 0,50 eura za každý rok a každou nezletilou osobu zaregistrovanou u zařízení zabývajících se půjčováním uvedeného v článku 2, pokud tato osoba během posuzovaného období uskutečnila alespoň jednu výpůjčku.

Je-li osoba zaregistrována u více než jednoho zařízení zabývajících se půjčováním, odvádí se odměna za tuto osobu jen jednou.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 15 VEWA je belgickou společností pro kolektivní správu autorských práv.
- 16 Dne 7. července 2004 podala VEWA proti královskému nařízení žalobu na neplatnost k Raad van State.

- 17 Na podporu své žaloby VEWA zejména tvrdí, že článek 4 královského nařízení tím, že stanoví paušální odměnu ve výši 1 euro za rok a osobu, porušuje ustanovení směrnice 92/100, která vyžadují, aby byla za pronájem a půjčování vyplácena „spravedlivá odměna“.
- 18 Předkládající soud podotýká, že zatímco čl. 4 odst. 1 a čl. 8 odst. 2 směrnice 92/100 hovoří o „spravedlivé odměně“, obsahuje čl. 5 odst. 1 této směrnice jen pojem „odměna“. Uvedený soud dodává, že i když již Soudní dvůr měl příležitost vyložit pojem „spravedlivá odměna“ uvedený v čl. 8 odst. 2 uvedené směrnice (rozsudek ze dne 6. února 2003, SENA, C-245/00, Recueil, s. I-1251) a rozhodnout ohledně čl. 5 odst. 3 směrnice 92/100, který se týká možnosti vynětí určitých kategorií zařízení z povinnosti platit odměnu (rozsudek ze dne 26. října 2006, Komise v. Španělsko, C-36/05, Sb. rozh. s. I-10313), zatím se nikdy nevyjádřil k pojmu „odměna“ obsaženému v čl. 5 odst. 1 uvedené směrnice.
- 19 Za těchto podmínek rozhodl Raad van State přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Brání čl. 5 odst. 1 směrnice [92/100], nyní čl. 6 odst. 1 směrnice [2006/115], vnitrostátnímu ustanovení, které jako odměnu stanoví paušální částku ve výši 1 eura za každý rok a každou zletilou osobu a ve výši 0,50 eura za každý rok a každou nezletilou osobu?“

K předběžné otázce

- 20 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100 brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která zavádí

systém, podle něhož se výše odměny, která se odvádí autorům za veřejné půjčování, počítá výlučně v závislosti na počtu vypůjčitelů zaregistrovaných u veřejných zařízení a na základě stanovené paušální částky za každého vypůjčitele a každým rokem.

- 21 Úvodem je třeba připomenout, že podle čl. 1 odst. 1 směrnice 92/100 mají autoři výlučné právo udělit svolení k půjčování nebo půjčování zakázat. Nicméně, pokud jde konkrétně o veřejné půjčování, čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100 umožňuje členským státům, aby stanovily z tohoto výlučného práva výjimky.
- 22 V rozsahu, v němž provedení této fakultativní výjimky zasahuje do výlučného práva autorů, jelikož jsou zbaveni svého práva udělit svolení ke konkrétní formě půjčování nebo tuto formu půjčování zakázat, je uvedená možnost podmíněna tím, že autoři za toto půjčování obdrží odměnu.
- 23 Aby bylo možné nejprve určit okruh subjektů, které jsou povinny odvádět odměnu náležející autorům za veřejné půjčování, je třeba zdůraznit, že „půjčování“ je definováno v čl. 1 odst. 3 směrnice 92/100 jako zpřístupňování za účelem užívání na omezenou dobu, které není spojeno s hospodářským ani obchodním prospěchem, pokud je uskutečňují veřejně přístupná zařízení. Z této definice a z cíle uvedené směrnice lze vyvodit, že činností, která zakládá povinnost odvádět autorům odměnu, na niž mají nárok, je právě zpřístupňování předmětů ochrany veřejnými zařízeními, které činí jejich vypůjčení možné, a nikoli skutečné vypůjčení těchto předmětů osobami zaregistrovanými u takových zařízení. Platit autorům odměnu, která jim náleží, tudíž musí v zásadě organizace, které toto zpřístupňování uskutečňují.
- 24 Tento závěr je implicitně potvrzen ustanovením čl. 5 odst. 3 směrnice 92/100, který členským státům umožňuje vyjmout určité kategorie zařízení zabývajících se půjčováním z placení odměny.

- 25 Pokud jde dále o pojem „odměna“, Soudní dvůr již rozhodl, že z požadavků jak jednotného použití práva Společenství, tak zásady rovnosti vyplývá, že znění ustanovení práva Společenství, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celém Společenství, přičemž tento výklad je třeba nalézt s přihlédnutím ke kontextu tohoto ustanovení a k cíli sledovanému dotčenou právní úpravou (viz zejména rozsudek ze dne 9. listopadu 2000, *Yiadom*, C-357/98, Recueil, s. I-9265, bod 26, a výše uvedený rozsudek *SENA*, bod 23).
- 26 Stejně je tomu v případě pojmu „odměna“ uvedeného v čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100, který není touto směrnicí definován (v souvislosti s pojmem „spravedlivá odměna“ viz obdobně výše uvedený rozsudek *SENA*, bod 24).
- 27 Pokud jde o kontext, do něhož je pojem „odměna“ zasazen, je třeba uvést, že směrnice 92/100 není jediným nástrojem v oblasti duševního vlastnictví a že s ohledem na požadavky vyplývající z jednoty a souladu právního řádu Unie je třeba tento pojem „odměna“ vykládat ve světle pravidel a zásad stanovených veškerými směrnicemi v oblasti duševního vlastnictví, tak jak jsou vykládány Soudním dvorem.
- 28 V tomto ohledu již Soudní dvůr v souvislosti s právem na rozmnožování při výkladu pojmu „spravedlivá odměna“ za porizení rozmnoženiny pro soukromé účely uvedeného v čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Úř. věst. L 167, s. 10; Zvl. vyd. 17/01, s. 230) rozhodl, že účelem této odměny je poskytnout autorům přiměřenou náhradu za užití jejich chráněných děl bez jejich svolení, takže na ni musí být nahlíženo jako na protiplnění za újmu způsobenou autorovi v důsledku úkonu rozmnožení (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 21. října 2010, *Padawan*, C-467/08, Sb. rozh. s. I-10055, body 39 a 40).

- 29 V rámci směrnice 92/100 sice zákonodárce Společenství v rámci výjimky z výlučného práva autorů použil namísto výrazu „odměna [náhrada]“ („*compensation*“) uvedeného ve směrnici 2001/29 výraz „odměna“ („*rémunération*“). I posledně uvedený pojem „odměna“ („*rémunération*“) však má za cíl zavést ve prospěch autorů náhradu, jelikož nárok na ni vzniká ve srovnatelné situaci vzhledem k tomu, že díla jsou v rámci veřejného půjčování užívána bez svolení autorů, a způsobují jim tak újmu.
- 30 Mimoto je třeba podotknout, že zatímco čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100 zmiňuje pouze „odměnu“, hovoří čl. 4 odst. 1 téže směrnice, který se týká pronájmu, systematicky o „spravedlivé odměně“. Pojem „spravedlivá odměna“ se objevuje rovněž v čl. 8 odst. 2 této směrnice, který se týká vysílání a sdělování veřejnosti. Již z této formulační odlišnosti vyplývá, že oba zmíněné pojmy nelze vykládat totožně.
- 31 Z osmnáctého bodu odůvodnění směrnice 92/100 rovněž vyplývá, že je v případě veřejného půjčování nezbytné zavést zvláštní režim, který by zajišťoval ochranu autorských práv. V důsledku toho je třeba mít za to, že se režim veřejného půjčování odlišuje od jiných režimů vymezených v této směrnici. Stejně tomu musí být v případě jednotlivých složek uvedených režimů, včetně složky směřující k odškodnění autorů.
- 32 Pokud jde konečně o výši odměny, je třeba poukázat na to, že Soudní dvůr ve vztahu k pojmu „spravedlivá odměna“ uvedenému v čl. 8 odst. 2 směrnice 92/100 již rozhodl, že její spravedlivou povahu je třeba posoudit zejména z hlediska hodnoty užití chráněného předmětu v hospodářském styku (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek SENA, bod 37).

- 33 Avšak jak již bylo připomenuto v bodě 23 tohoto rozsudku, půjčování nemá v souladu s čl. 1 odst. 3 směrnice 92/100 přímou ani nepřímou hospodářskou či obchodní povahu. Za těchto okolností nelze užití chráněného předmětu v případě veřejného půjčování posuzovat z hlediska jeho hodnoty v hospodářském styku. V důsledku toho bude výše odměny nutně nižší, než je výše spravedlivé odměny, nebo může dokonce být stanovena paušálně jako náhrada za zpřístupnění všech dotčených chráněných předmětů.
- 34 Odměna, která má být stanovena, musí v souladu s tím, co stanoví sedmý bod odůvodnění směrnice 92/100, umožnit autorům pobírat odpovídající příjmy. Její výše tedy nesmí být ryze symbolická.
- 35 Pokud jde konkrétněji o kritéria stanovení výše odměny, která se odvádí autorům za veřejné půjčování, je třeba připomenout, že neexistuje žádný objektivní důvod k tomu, aby soudce Společenství vymezil přesná pravidla pro stanovení jednotné odměny, čímž by Soudní dvůr nutně nahrazoval roli členských států, kterým směrnice 92/100 neukládá žádné zvláštní kritérium. Jedině členským státům tedy přísluší, aby na svém území vymezily nejrelevantnější kritéria k tomu, aby v mezích stanovených právem Společenství, a zejména směrnicí 92/100, zajistily, že tento pojem Společenství bude respektován (viz obdobně výše uvedený rozsudek SENA, bod 34).
- 36 V tomto ohledu znění čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100 vyhrazuje členským státům velký prostor pro uvážení. Členské státy totiž mohou stanovit vyšší odměny, která se odvádí autorům za veřejné půjčování, s ohledem na své kulturně politické cíle.
- 37 Nicméně, vzhledem k tomu, že odměna představuje – jak je uvedeno v bodech 28 a 29 tohoto rozsudku – protiplnění za újmu způsobenou autorům v důsledku užití jejich děl bez jejich svolení, nemůže být stanovení výše této odměny zcela bez zřetele na

faktory, které zakládají takovou újmu. Jelikož tato újma vzniká v důsledku veřejného půjčování, tedy zpřístupňování chráněných předmětů veřejně přístupnými zařízeními, měla by výše odváděné odměny zohledňovat rozsah tohoto zpřístupňování.

- 38 Čím větší je tak počet chráněných předmětů zpřístupněných zařízeními zabývajícím se veřejným půjčováním, tím značnější je zásah do autorských práv. Z toho vyplývá, že výše odměny, kterou by mělo takové zařízení odvádět, by měla zohledňovat počet předmětů zpřístupňovaných veřejnosti, a že v důsledku toho by měla velká zařízení zabývající se veřejným půjčováním platit větší odměnu než menší zařízení.
- 39 Mimoto se ukazuje, že dotčená veřejnost, tedy počet vypůjčitelů zaregistrovaných u zařízení zabývajícím se půjčováním, je stejně tak relevantní. Čím větší je totiž počet osob s přístupem k chráněným předmětům, tím větší je zásah do autorských práv. Z toho vyplývá, že výše odměny, která má být odváděna autorům, by měla být stanovena rovněž s ohledem na počet vypůjčitelů zaregistrovaných u tohoto zařízení.
- 40 Ve věci v původním řízení je nesporné, že systém zavedený královským nařízením zohledňuje počet vypůjčitelů zaregistrovaných u zařízení zabývajícím se veřejným půjčováním, ale nikoli počet předmětů zpřístupněných veřejnosti. Takové zohlednění proto nebere dostatečný ohled na rozsah újmy způsobené autorům, ani na zásadu, podle níž autoři musí obdržet odměnu, která představuje odpovídající příjem, jak je uvedeno v sedmém bodě odůvodnění směrnice 92/100.
- 41 Mimoto čl. 4 odst. 3 tohoto nařízení stanoví, že pokud je osoba zaregistrována u několika zařízení, odvádí se odměna za tuto osobu jen jednou. K tomu VEWA na veřejném zasedání podotkla, že 80 % zařízení ve francouzském společenství Belgie tvrdí, že velká část jejich čtenářů je rovněž zaregistrována u jiných zařízení zabývajících se

půjčováním, a že v důsledku toho nejsou tito čtenáři zohledněni v rámci placení odměny dotyčnému autorovi.

- 42 Za těchto podmínek může uvedený systém vést k tomu, že mnohá zařízení budou po faktické stránce téměř vyňata z povinnosti odvádět jakoukoli odměnu. Takové faktické vynětí ovšem není v souladu s čl. 5 odst. 3 směrnice 92/100, jak je vykládán Soudním dvorem, podle něhož může být pouze omezený počet kategorií zařízení, která jsou potenciálně povinna odvádět odměnu podle čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100, vyňat z povinnosti tohoto odvodu (viz výše uvedený rozsudek Komise v. Španělsko, bod 32).
- 43 V důsledku toho je třeba ohledem na předcházející otázku odpovědět, že čl. 5 odst. 1 směrnice 92/100 brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která zavádí systém, podle něhož se výše odměny, která se odvádí autorům za veřejné půjčování, počítá výlučně v závislosti na počtu vypůjčitelů zaregistrovaných u veřejných zařízení a na základě stanovené paušální částky za každého vypůjčitele a každý rok.

K nákladům řízení

- 44 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 5 odst. 1 směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která zavádí systém, podle něhož se výše odměny, která se odvádí autorům za veřejné půjčování, počítá výlučně v závislosti na počtu vypůjčitelů zaregistrovaných u veřejných zařízení a na základě stanovené paušální částky za každého vypůjčitele a každý rok.

Podpisy.